

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף לא

משנה: קדרין: מוכרי קדרות.

גמרא: אמר רבי יוחנן: משנתנו היא גם לדעת רבנן (לעיל) הסוברים שנתקל הוא אנוס ופטור, וכאן חייב לפי שמדובר ששהה לאחר נפילתו כדי עמידה ולא עמד (= כלומר שהיה לו מספיק זמן לעמוד ובכל זאת לא עמד).

רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו אם לא שהה כדי עמידה חייב, לפי שהיה עליו להזהיר את זה שהלך אחריו, וכיון שלא הזהירו חייב.

ורבי יוחנן אמר: כלומר ורבי יוחנן יענה לרב נחמן בר יצחק - שכיון שלא הספיק לעמוד לא היה עליו להזהיר, לפי שהוא היה טרוד בנפילה ופטור, ולכן צריך להעמיד את המשנה שהיה לו לעמוד ולא עמד.

קושיא על רבי יוחנן: תנן: למדנו במשנה (להלן בעמ' ב') - אדם שהלך עם קורה ומאחוריו הלך אדם עם חבית, ונשברה החבית בקורה, בעל הקורה פטור לפי שבעל החבית אשם שנתקע בקורה. אבל אם בעל הקורה עמד, חייב. ע"כ המשנה שם.

מאי לאו: לכאורה המשנה עוסקת במקרה שבעל הקורה עמד לכתף, דהיינו לסדר את הקורה על כתפו שכך דרכם של נושאי משאות לעשות, ולמרות שהוא עשה דבר שכך מקובל לעשות הוא חייב כיון שהיה עליו להזהיר את בעל החבית, וא"כ קשה על רבי יוחנן שאמר שלא היה עליו להזהיר כיון שהיה טרוד בנפילה!

תירוץ: לא: מדובר שהוא נעמד כדי לנוח, שהו דבר משונה ואין רה"ר מיועדת לכך, ולכן חייב, אבל באמת אם עמד לכתף פטור.

קושיא: אדתני סיפא: אם כן, מדוע בסיפא של המשנה שם נאמר שאם בעל הקורה אמר לבעל החבית 'עמוד!' פטור? והרי המשנה יכלה לחלק באותו מקרה עצמו (שלא הזהיר, כמו ברישא) ולומר שכשעמד לנוח חייב אבל אם עמד לכתף פטור.

תירוץ: הא קמ"ל: המשנה באה לחדש ולומר שאפילו אם עמד לנוח שעשה דבר משונה וחייב, אבל אם אמר לו 'עמוד' פטור.

קושיא: ת"ש: הקדרין והזגין (= מוכרי כלי זכוכית) שהלכו זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון ונפל, ונתקל השלישי בשני ונפל, הראשון חייב בנזקי השני והשני חייב בנזקי השלישי, ואם הם נפלו מחמת הראשון, הראשון חייב בנזקי כולם, ואם הזהירו זה את זה פטורים. ע"כ הברייתא.

מאי לאו: לכאורה הברייתא עוסקת במקרה שהם לא הספיקו לעמוד, ובכל זאת הם חייבים לפי שהיה להם להזהיר ולא הזהירו, וא"כ קשה על רבי יוחנן שאמר שלא היה עליו להזהיר כיון שהיה טרוד בנפילה!

תירוץ: לא: מדובר שהיה להם זמן לעמוד ולא עמדו, אבל באמת אם לא היה להם זמן לעמוד פטורים.

קושיא: אדתני סיפא: אם כן, מדוע בסיפא של הברייתא נאמר שאם הזהירו זה את זה פטורים, והרי הברייתא יכלה לחלק באותו מקרה עצמו (שלא הזהיר, כמו ברישא) ולומר שכשהיה להם זמן לעמוד חייבים וכשלא היה להם זמן לעמוד פטורים.

תירוץ: הא קמ"ל: הברייתא באה לחדש ולומר שאפילו אם היה להם זמן לעמוד ולא עמדו שהם חייבים, אבל אם הזהירו זה את זה פטורים.

הגמרא מבארת את הברייתא של הקדרין והזגין:

אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני וכו': הקדר הראשון שנפל חייב לשלם לקדר השני שנתקל בו וניזוק - בין על מה שהקדר השני נתקל בגופו של הראשון (כשנתקל מהראשון שלא קם מהקרקע), ובין על מה שנתקל בממונו של הראשון (כשנתקל בשברים של הכלים של הראשון).

והיינו: **על מה שנתקל בגופו של הראשון** - חייב הראשון כדין 'אדם המזיק', ולכן חייב לשלם גם על נזק גוף שקרה לשני (על המכה שקיבל מהנפילה) וגם על נזק ממון שקרה לשני (על הכלים שהחזיק בידיו ונשברו). **ועל מה שהקדר השני נתקל בממונו של הראשון** - חייב הראשון לשלם מדין חופר 'בור' שהזיק, ולכן חייב רק על נזק גוף שקרה לשני ולא על נזק ממון (כי 'שור ולא אדם חמור ולא כלים').

אבל הקדר השני שנפל חייב לשלם לקדר השלישי שנתקע בו - רק על מה שהשלישי נתקל בגופו של השני (ואז חייב גם על נזק גוף וגם על נזק ממון כנ"ל בראשון), אבל לא על מה שנתקל בממונו של השני.

קושיא: **ממה נפשך:** אם הברייטא סוברת ש'נתקל פושע הוא' ולכן הראשון חייב על הממון שלו שהזיק, אם כן גם השני (שנתקל בראשון) אמור להיות חייב על הממון שלו שהזיק את השלישי. ואם 'נתקל לאו פושע הוא' אפילו הראשון צריך להיות פטור מהכל כי הוא אנוס.

תירוץ: **ראשון ודאי פושע הוא וכו':** משום ש'נתקל פושע הוא' (רבא סובר שלכו"ע נתקל פושע הוא) ולכן הוא חייב כנ"ל על נזק שגופו הזיק ועל נזק שממונו הזיק כפי שביארנו.

אבל השני שנתקל בראשון הוא לא 'פושע' כי הוא אנוס בנפילה, אלא שמדובר שהיה לו לעמוד והוא לא עמד ואם כן על כך הוא פושע. ולכן אם גופו הזיק את השלישי הוא חייב, אבל אם הממון שלו (- השברים של הכלים) הזיק את השלישי הוא פטור מדין 'בור', משום שהוא מפקיר את השברים, ולכו"ע מפקיר נזקיו מחמת אונס פטור (וכאן הוא אנוס בנפילת הכלים). ולכן הוא אומר לשלישי: אני לא כריתי את הבור הזה אלא הראשון.

מיתיבי כולן חייבין וכו': הברייטא ממשיכה ומבארת שהקדרים והזגים שנתקלו זה בזה - כולם חייבים על נזקי גופם (שהזיק) ופטורים על נזקי ממונם (שהזיק). ולכאורה הכוונה שגם הראשון שנפל פטור על נזקי ממונו משום ש'נתקל לאו פושע הוא' (ומפקיר נזקיו מחמת אונס פטור). ומה שהוא חייב על נזקי גופו זה בגלל שהיה לו לעמוד ולא עמד. ושלא כפירושו של רבא בברייטא!

תירוץ: **לא, לבר מראשון:** כוונת הברייטא על השני והשלישי שנתקלו זה בזה חוץ מהראשון.

קושיא: **והא כולם קתני:** תירוץ: **כולן הניזקין:** הכוונה כל מי שניזוק במי שלפניו - דהיינו מהשני והלאה, חוץ מהראשון שהוא המזיק שהזיק את השני.

קושיא: **האי מאי וכו':** אם הכוונה לכל 'הניזקין' היה על הברייטא לכתוב 'כל הניזקין', מדוע היא כתבה 'וכלן'? אלא בהכרח בכדי לומר שגם הראשון פטור על נזקי ממונו. ואם כן נשאר קשה על רבא.

ולכן הגמרא מבארת את דברי רבא באופן אחר:

אלא אמר רבא: באמת הברייתא אומרת שכולם פטורים על נזקי ממונם שהזיק כולל הראשון, והסיבה לכך בגלל ש'נתקל לאו פושע הוא'. אבל כולם חייבים על נזקי גופם כולל הראשון - בגלל שהיה לו לעמוד ולא עמד.

ורבא מוסיף ואומר: שהראשון חייב על נזק שהזיק גופו את השני - בין על נזק גוף של השני בין על נזק ממון של השני - כי הוא 'אדם המזיק' שחייב גם על ממון. אבל השני שנתקל בראשון והיה לו לעמוד ולא עמד, הוא פחות פושע מהראשון, ולכן הוא נחשב רק 'כבור' ולא כ'אדם המזיק'. ומשום כך הוא חייב רק על נזק שהזיק גופו את גופו של השלישי, ולא על נזק שהזיק גופו את ממונו של השלישי, כי 'בור' פטור על כלים. (אמנם כאמור בכל מקרה השני פטור על נזק שהזיק ממונו, כמו שכולם פטורים כולל הראשון).

קושיא: הניחא לשמואל: כל זה טוב לדעת שמואל שגם תקלה שלא הפקיר אותה יש לה דין 'בור', ולכן השני שלא עמד חייב על גופו שהזיק (בכך שנתקל בו השלישי) מדין בור, וממילא הוא פטור על הכלים של השלישי. אבל לדעת רב שדוקא כשהפקיר את התקלה יש לה דין בור, הרי אדם לא יכול להפקיר את גופו וממילא לא יתכן שלגופו יהא דין בור!

לעולם כדאמר מעיקרא: ולכן הגמרא חוזרת בה ומבארת את דברי רבא ככתחילה. ושוב חוזרת הקושיא מהברייתא.

ונביא את הדברים שוב בקצרה:

הקדר הראשון שנפל חייב לשלם לשני - בין על מה שהקדר השני נתקל בגופו של הראשון, ובין על מה שנתקל בממונו של הראשון. והיינו: על מה שנתקל בגופו של הראשון - חייב הראשון כדין 'אדם המזיק', ולכן חייב לשלם גם על נזק גוף שקרה לשני, וגם על נזק ממון שקרה לשני. ועל מה שהקדר השני נתקל בממונו של הראשון - חייב הראשון לשלם מדין חופר 'בור' שהזיק, ולכן חייב רק על נזק גוף שקרה לשני ולא על נזק ממון (כי בור פטור בכלים).

אבל הקדר השני שנפל חייב לשלם לקדר השלישי שנתקע בו, רק על מה שהשלישי נתקל בגופו של השני (ואז חייב גם על נזק גוף וגם על נזק ממון כנ"ל בראשון), אבל לא על מה שנתקל בממונו של השני (שפטור אפילו על נזק גוף).

והטעם: הראשון חייב משום ש'נתקל פושע הוא' ולכן הוא חייב על נזק שגופו הזיק ועל נזק שממונו הזיק כפי שביארנו. אבל השני שנתקל בראשון הוא לא 'פושע' כי הוא אנוס בנפילה, אלא שהיה לו לעמוד ולא עמד ולכן אם גופו הזיק את השלישי הוא חייב, אבל אם הממון שלו הזיק את השלישי הוא פטור מדין 'בור', משום שהוא מפקיר את השברים, ולכו"ע מפקיר נזקיו מחמת אונס פטור. (ודוקא לדעת רב מדובר שהוא הפקיר שאז יש להם דין 'בור', אבל לדעת שמואל אף אם לא הפקירם יש להם דין 'בור').

ועל כך הקשתה הגמרא מהברייטא שהקדרים והזגים שנתקלו זה בזה - כולם חייבים על נזקי גופם (שהזיק) ופטורים על נזקי ממונם (שהזיק). ובהכרח שהכוונה שגם הראשון שנפל פטור על נזקי ממונו!

תירוץ: תרגמה רב אדא.. שהוזקו כלים בכלים: מה שאמרה הברייטא שכולם פטורים (כולל הראשון) על נזק שהזיק ממונם - מדובר שהקדר השני נתקל בממון של הראשון והוזק ממונו של השני. דהיינו: שהכלים של השני הוזקו בכלים של הראשון. ולכן הראשון פטור משום ש'בור' פטור על כלים.

הגמרא חוזרת לדברי הברייטא (בעמוד א'):

אמר רב: 'ואם מחמת ראשון נפלו - ראשון חייב בנזקי כולם'. קושיא: **מחמת ראשון היכי נפיל:** איך יתכן שכולם נפלו מחמת הראשון? והתשובה: שהראשון שנפל חסם את כל רוחב הדרך, והשני והשלישי שבאו אחריו נתקלו בראשון (ולא זה בזה). הגמרא מביאה שתי דוגמאות:

רב פפא אמר: כמו נבלה המושלכת לרוחב הדרך וחוסמת את המעבר.

רב זביד אמר: כמקל של עיורים שהעיור מגשש בו את דרכו, ולפעמים הוא מושיט אותו לרוחב הדרך כדי לגשש מה קורה שם, ובכך נחסמת כל הדרך. (וראה תוס')